

פ ר ו ט ו ק ו ל מס' 32/3

מישיבת וועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ד', 18.2.59 בשעה 09.00

נ כ ח ר: חברי הוועדה: ש. פרסיץ - היו"ר
ר. הקטין
פ. זוארץ
ש. כפרית
ח. מגורי-כהן
ד. נצר
ר. צברי
י. סמילנסקי

מוזמנים: מר שריד - משרד החינוך
מר גולדשמידט - מנהל אגף
החינוך הדתי.

סדר-היום: החינוך הממלכתי-דתי במדינה.
פוחת את הישיבה..

היו"ר ש. פרסיץ: על סדר-היום סקירה על החינוך הממלכתי-דתי
ממדינה, ונודה למר גולדשמידט בעד השמעת סקירתו.

מר גולדשמידט: כבוד היושבת-ראש, חברים נכבדים.

אני מודה על ההזדמנות שנתנה לי בפעם הראשונה,
מאז כנון החינוך הממלכתי וממלכתי-דתי בתחילת חשי"ד, להביא
בפניכם סקירה על הנעשה. אשתדל להתעכב על מספר נקודות בהן
נוצרו בעיות ואנחנו במשרד החינוך מתלבטים בפתרוןן.

כדי להקל על קבלת הדברים וההתמצאות בהם,
הכינונו מספר מסמכים אותם מסרתי לכם, ואתיחס לדברים האלה
בזה אחר זה לפי סדר הדברים.

אני במתן המספרים רוצה בעיקר להשוות
שתי שנים. תשי"ד ותשי"ח. שנת תשי"ד היא כאמור השנה הראשונה
בה נכנס לתוקפו החינוך ממלכתי והממלכתי-דתי, ויתכן שבסטטיסטיקה
של השנה הראשונה אשר בה נתמזגו הזרמים למבנה הנוכחי בן שני
דפוסים בלבד, המספרים עדיין לא משוכללים, אבל הם ודאי יותר
נאמנים לגבי שנת תשי"ח, כאשר המשרד ארגן לעצמו מעקבים
סטטיסטיים מדוייקים בעזרת הלשכה לסטיסטיקה.

יש להבחין בשלשה שלבים של מסודות.
בני-ילדים; בתי-ספר יסודיים; בתי-ספר לנערים עובדים.
בשנת תשי"ד היו 375 כחות גני-ילדים, בהם למדו 11 אלף ילדים,
כולל ילדים למטה מגיל חובה. בשנת תשי"ח היו 555 כחות בהם
למדו כ-19 אלף ילדים מכל הגילים.

בבית-הספר היסודי היו בתשי"ד 270 מוסדות
בהם למדו 53 אלף ילדים. בתשי"ח היו 350 מוסדות, בהם למדו
78 אלף ילד.

לנערים עובדים היו 70 מוסדות בהם למדו
2500 תלמיד. בתשי"ח היו 95 מוסדות, כיום יותר מ-100, בהם
לומדים 3000 נערים.

מר גולדשמידט: בושימה הנקראת תלמידי בתי-ספר יסודיים לפי מגמות ולפי כחות אתם רואים כי סך-הכל תלמידים בשנת תשי"ט היו 315,485, מזה במגמה הממלכתית - 228,860; ובמגמה הממלכתית-דתית - 86,625. הוספנו לכאן גם את מספר הלומדים בחינוך עצמאי - 20,803, אם כי אין לחינוך העצמאי שום זיקה אל החינוך הממלכתי-דתי, אבל יש לו זיקה בעבודה המעשית בכך שבשטח של כוחות הוראה ישנה יניקה הדדית.

אני רוצה להפנות תשומת לבכם לעליה הגדולה או להבדלים הנכרים בין כחות א' ו-ח'. בכתה ח' במגמה הממלכתית-דתית היו 5429 ילדים, ובשתי הכחות הראשונות א' ו-ב', היו בכל אחת מהם מעל ל-14 אלף ילדים. בנים ובנות מחצה ומחצה. ואם אנו עוברים אחר כך ומדברים על הכוונים של לימודי המשך, אנו רואים כי הפירמידה הזו אשר בסיסה רחב וראשה מחודד, חדה יותר בחינוך הדתי-ממלכתי מאשר בחינוך הממלכתי.

אמסור לכם עוד שלשה מספרים על הגידול באחוזים במשך שנים אלה. בשנת תשי"ד אם נקח את שלשת הסוגים של חינוך יסודי, ממלכתי וממלכתי-דתי וחינוך עצמאי, אזי החינוך הממלכתי-דתי מהווה 23,7% מהחינוך העברי במדינה. בשנת תשי"ט - 25,8%. זאת אומרת שהגידול לא היה רק במספרים אבסולוטיים אלא גם באפן פרופורציונלי. אוסיף עוד מספר והוא, בין שלשת הסוגים שנים שייכים לחינוך הרשמי, והם החינוך הממלכתי וממלכתי-דתי, ומעמדם החוקי שווה לגבי המדינה, המשרד והרשות המקומית. יש מטרות כגון תקציבים, שלגביהם בודקים בעיקר את היחס בין שני הסוגים של החינוך הרשמי, ואין כוללים בחשבון הזה את החינוך העצמאי. האחוז של החינוך הדתי-ממלכתי בשנת תשי"ח היה 27,5%.

הנקודה הבאה שאני רוצה להזכיר היא, שמשרד החינוך, כידוע לכם ודאי, מעודד שני סוגי בתי-ספר דשמיים. האחד - בתי-ספר איזורים. השני - בתי-ספר דתיים. עושה זאת אולי מטעמים נוספים וביניהם מוצן, ואחד הטעמים הנוספים הוא זה שאנחנו מרגישים יותר את ההכרח בחסכון בכח-אדם בהוראה. בית-ספר מודג אשר כחותיו מלאות יותר, הוא יותר חסכוני מבחינת כח-אדם בהוראה, וגם קל יותר להדריכו, כי איך הפיקוח צריך להתפצל להצבת מאד מקומות. במסגרת החינוך הממלכתי-דתי בשנה זו ישנם 29 מוסדות איזורים או משותפים. ההבדל כאן איננו עקרוני. בית-ספר משותף אנחנו נוהגים לקרוא מוסד אשר מאחד שני בתי-ספר בלבד, ובית-ספר איזורי זה המאחד בתוכו יותר מאשר שני בתי-ספר. הסעה זכו' קיימים בשני הסוגים.

מספר הישובים המשתתפים ב-29 מוסדות אלה הוא 102. כלומר בכל המקומות הללו אין בית-ספר משלהם, לכל היותר מתקיימות בהם כחות א' ו-ב', והכחות הגבוהות נוסעות לבית-הספר האיזורי.

י. סמילנסקי: מה מספר התלמידים בבתי-הספר האיזוריים?

מר גולדשמידט: בדרך הטבע בתי-ספר כאלה הם יותר גדולים, כי בתוכם מצטברים יותר ילדים. לדוגמא, בית-הספר האיזורי בשרשות ששם לומדים כ-400-450 ילדים. בשפיר - 500 ילד; אבן-שמואל - 500 ילד; במעלות - 250 ילד; אבן-העזר - 450 ילדים; כפי שהינכם רואים, מגיע מספר התלמידים בבתי-הספר אלה עד 500, ולא פחות מאשר 200.

נפתחו 124 בתי-ספר כאלה, מהם סניפים אשר הופרדו והוכרו כבתי-ספר עצמאיים.

מר גולדשמידט: חינוך חקלאי וחינוך קדם-מקצועי.
מתן החינוך הזה התחיל בזעיר אנפין,
ב-5 מוסדות, זכנס לתנופה גדולה עוד בימי כהונתו של פרופ'
די-נור כשר החינוך והמשיך בחקופת כהונתו של השו הנוכחי מר
ארן. היו שקולים חינוכיים ודתיים כי לא היה בוור באיזו
מידה יכול החינוך ממלכתי-דתי לקחת חלק בזה. שוכנענו שפה
נפתחת דרך חשובה, לחלק מהנוער, של הכשרה לחיים, וכיום ישנן
כתות רבות של בתי-ספר קדם-חקלאי וקדם-מקצועי בכל חלקי
הארץ, גם בערים וגם באיזורי הפיתוח. גם כאן כמו בכל
המערכת ישנן פחות כחות קדם-חקלאיות מאשר קדם-מקצועיות,
וזאת מפני שהמשרד הדגיש יותר את הכחות הקדם-מקצועיות.

בשני הסוגים יחד, בכחות ז' לומדים
השנה 2000 תלמידים. אם אזכיר שבכחות ז' ממלכתי-דתי בכלל
לומדים 8161, יוצא + שקרוב ל-25% מכלל התלמידים לומדים
בכחות קדם-חקלאיות ומקצועיות. בכחה ח' לומדים במגמה זו
1340 תלמידים, גם כאן 1/4 מכלל התלמידים. מכאן אפשר מיד
להוכיח במספר שני והוא שבשנת תש"כ תהיה עליה של 600 תלמידים
אשר עולים מכתה ז' ל-ח', ואם לכתה ז' יכנס אותו מספר תלמידים
כפי שלומדים עכשו, פרוש הדבר שנצטרך לפחות עוד 30 מורים
נוסף על אלה שעבדו השנה.

חינוך מיוחד. גם כחות אלה מחולקות
לממלכתי וממלכתי-דתי ראשית מפני שהחוק איננו מתיר אחרת, ושנית,
גם אם יש למשפחה היעדר המזל שאחד מבניה איננו מוכשר כל כך,
אין זה פוסט אותו מקיום מצוות, וזה אחד מסימני ההיכר של
בית-הספר הממלכתי-דתי. לכך רוב ההורים אינם מותרים ודורשים
שמסגרת כזו תינתן גם לילד אשר מנת המשכל שלו איננה מהגבוהות.

התמונה המצטיירת מהטבלא שרק 17%
מהילדים בכלל לומדים בזום הזה, איננה מעידה שהילדים הלומדים
בחינוך הממלכתי-דתי הם מוכשרים יותר, אלא האמת היא הפוכה.
לו היה בידינו לבדוק ולתת מספרים על ההרכב הסוציאלי והסוציולוגי
של תלמידי בתי-הספר הממלכתי-דתי, היה מתברר שהללו הם מהשכבות
הנותנות בחך כלל יותר תלמידים לחינוך המיוחד. אלא שעם הקמת
החינוך הממלכתי עברו כל המוסדות הללו לחינוך המיוחד, גם אם
התנהלו כמוסדות דתיים או ככתות דתיות, וזה אחד הדברים שאיננו
מאפשר להביא תמונה המשקפת את המציאות כמו שהיא.

בתי-ספר יסודיים בישובי עולים. כאן
המדובר בבתי-ספר מוחזקים, אלה אשר אין להם גג מוניציפאלי, והיה
הכרח להתייחס אליהם כאל בתי-ספר מוחזקים. מספר הילדים הלומדים
בבתי-ספר אלה הוא 44,930, ואילו בחלק הממלכתי-דתי לומדים יותר
מחצי הילדים. הווה אומר שהאלמנט הנחשל מבחינה ארגונית
מוניציפאלית וכלכלית מצטופף ובוחר יותר בחינוך הממלכתי-דתי,
על כל פנים באיזורי הפיתוח אפשר להוכיח בזה. לשם השלמת התמונה
אומר, כי אין זה כך פה בלבד אלא יש גם מספר ערי עולים שבהם
בתי-ספר אינם מוחזקים, וגם כאן האחוז חורג מהיחס הארצי.

אדגים זאת במספרים. ברמת-גן אחוז
החינוך הדתי הוא 11%, כלומר נמוך מאד בהשוואה לממוצע הארצי.
בבאר-שבע - 42% בחינוך הממלכתי-דתי. באשקלון - 37%;
בישוב העולים חצור, אשר בבית-הספר שם לומדים 400-450 ילדים,
אחוז מקבלי החינוך הממלכתי-דתי הוא כ-50%. בבית-שאן בשנת
תשי"ח היה האחוז למעלה מ-55%.

אני עובר עתה מהתמונה שנתתי על
בית-הספר היסודי לסוגיו, לענין של מורים והכשרתם.
שאלה שהעסיקה את הצבור, והושמעה מעל במת הכנסת, ומעסיקה
לא מעט גם אותנו, היא קשירת קשר הדוק עם התפתחות וקיומו של
בית-הספר ממלכתי-דתי.

מר גולדשמידט: ברשותנו 6 סמנירים. נוסף עליהם ישנו סמינר ערב ליד ישיבת דרום, שם מכשירים את עצמם להוראה בחורים אשר למדו 4 שנים בישיבה, אחרי סיימם בית-ספר יסודי, מתוך זה עברו אף קורס של בית-ספר תיכון ערב והכשירו עצמם לבחינות בגרות. בחורים אלה לאחר הכשרה נוספת של שנה או שנתיים ייצאו להוראה בישובי העולים.

בשנת תשי"ט, עד תשרי, הפנינו 462 מורים ומורות לבתי-הספר, ו-93 גננות. יש להניח ש-10% מהם אולי לא ייקלטו, וגם אז מספר המורים והגננות שנכנסו מחדש למסגרת ההוראה יגיע ל-500. בבתי-ספר יסודיים היה גידול של 7000 תלמידים מטפד הדרוש כ-250-200 מורים חדשים. חוץ מזה יש לקחת בחשבון את הנשירה, יציאה לחופשה, עזיבה, ופסוירים, ומכאן אנחנו מגיעים למספר הזה של המורים.

מספר הלומדים בכחות הסמינרים השנה הוא למעלה מ-100 מורים ומורות, ועוד 60 גננות. יוצא שישנו פער נכז בין מספר המורים והגננות המכשירים את עצמם בשנה זו ואשר יהיו מורים מוסמכים בתשי"ט, לבין הצריכה. יש להניח שהצריכה בשנה הבאה תהיה קרובה פחות או יותר לצריכה של השנה הזו. לאור זה שאלת הכשרת מורים מוסמכים מקומה בין השאלות הקשות ביותר. כאן נעזרנו לא במעט על ידי כל מיני מקורות, יחסית טובים זהם, אנחנו מנסים לקלוט מורים מתוך העליה החדשה. בכך איננו מתכוונן לעליה החדשה ביותר, אלא יוצאי ארצות האיסלם, אשר מביניהם ישנם יהודים לא מעטים אשר למדו לפחות מקצועות עבריים, ויש להם גם נטייה להוראה. אחוז גבוה ביניהם הם גברים, כך שגם מבחינה זו יש כאן חמרי רצוי.

ידוע לכם ודאי שהמשרד הקים לפני 4 שנים לראשונה, מדרשות למורי כפר חד-שנתיות, עכשו ישנה התחלה למדרשות מסוג זה שתהיינה דו-שנתיות. זה קיים בנהלל במגמה ממלכתית, ויחכן שבסוף הקיץ יקימו גם במגמה ממלכתית-דתית. שם אנחנו מכשירים בעיקר כאלה שלא הלכו בדרך הלימודים הרגילה. כיום אי אפשר להכניס אותם שוב לבית-ספר תיכון, דרך בחינות בגרות אל הסמינר וכ"כ, ולכן הם מקבלים הכשרה בדרך זו, ואחר כך יתישבו באיזורים השונים ושם יעסקו בהוראה.

מלבד זאת קבלנו, בשנתיים האחרונות בעיקר, עשרות בוגרות ומספר קטן של בוגרים מבתי-ספר תיכוניים עבריים בארץ. צעירות אלה לאחר שעוברות קורס קצר, לפני שנכנסות לעבודה, מכשירות את עצמן לבחינות ועומדות בזה. חמרי זה רצוי לנו יותר מאלה שאנחנו מקבלים מהעליה, אשר הם לפעמים בגיל מבוגר יותר והם בקושי רב מסתגלים למשימות המוטלות עליהם כאן.

בכל זאת אם תעיינו ברשימה של המכינות הפדגוגיות תראו כי התחלנו בזה לפני 3 שנים, לכן איך לנו עדיין תלמידים בכחות יב", אך זה משקף כי החינוך הממלכתי-דתי לוקח חלק נכבד בהתפתחות הזו. בתשי"ט מלבד 4 הסמינרים, נפתחו כחות רבות ומאוכלסות במקומות שונים בארץ, למשל אם זה בית-וגן, באיזור תל-אביב. או באיזור רחובית הכולל גם את יבנה, עקיר ועוד. כלומר, בית-ספר זה מושך אליו ילדי עולים ומכשיר אותם להיות מורים. אנחנו מקוים שנגיע למספר נכז. הוא הדין ברמלה שכבר נכנסו שם לשנת הלימודים השניה, "ישודון" בפחח-תקוה, כולל הסביבה. חיפה, נתניה, חדרה ועפולה.

אנו חולים תקוות בכך שהכחות האלה תתנה לנו מורים. השאלה - איך יקבלו גזמרי הכחות האלה את הכשרתם בסמינרים - היא פתוחה גם לגבי החינוך הממלכתי וגם לגבי החינוך הממלכתי-דתי.

מר גולדשמידט: אני עובר עתה לנקודה האחרונה של סקירתי והיא - פעולות ההשתלמות של אגף החינוך הן פדגוגיות בלבד. אני מניח שידוע לכם שמכויותיו של אגף החינוך, חוץ מחוגים לחלמוד שאותם עוד אזכיר. אין לנו תקציב לשום פעולה אדמיניסטרציה או סמכות אדמיניסטרטיבית. תפקידנו הוא לדאוג לעבודה הפדגוגית הסדירה והטובה, כדי להעלות את הרמה ולקחת חלק בתכנון הכללי של המשרד. לכן מנהל האגף הוא חבר במזכירות הפדגוגית ומשתתף בישיבות ההנהלה כדי לקחת חלק בפעולות הכלליות של המשרד. מלבד זה תפקידנו הוא לדאוג לכך שבית-הספר הדתי-ממלכתי יקיים מה שהחוק מטיל עליו.

אנחנו רואים את קיום החובה הזו בעיקר בשטח ההשתלמות וההדרכה של מורים, מנהלים ומפקחים. זה נעשה בשני צורות עקריים. האחד, הדרכה קולקטיבית ע"י המפקחים. כל אחד מהם ממונה על 20-40 בתי-ספר. דבר זה שונה לפי האיזור, המאב הגיאוגרפי וכו'. הנהגנו שכל מפקח נפגש עם מנהלי בתי-הספר שהוא ממונה עליהם אחת לחדש לישיבה של 3-4 שעות אחרי-הצהרים. בישיבות אלה מתקיימת הרצאה על נושא חינוכי, וחלופי דעות וידיעות. לא פעם משמשת הישיבה הזו הזדמנות לדון עם המנהלים על חוזר של המנהל הכללי, כאשר בו ישנם סעיפים המחייבים בצו, או חוזרים של אגף החינוך הדתי היוצרים פרסום מיוחד לאגף זה.

מלבד זה המפקחים מחייבים גם פעולות רבות כגון ימי-עיון, שעורים לדוגמא וכו'. המזכירות הפדגוגית דורשת מכל מפקח סקירה על מה שעשה בשטח ההדרכה הקולקטיבית מראשית השנה עד סוף חדש שבט. הסקירות מגיעות כמובן בהבדלי רמה, אבל כל אחד עושה זאת, וזה נותן תמונה מציאותית על הנעשה. המפקחים מנסים לעודד את המנהלים ואת החורים לקרוא פעולות שונות, מביאים להם ספרות ומיעצים בשטחים שונים כדי שהעבודה תתפתח יפה.

מלבד זה אגף החינוך הדתי רואה מחובתו, להדריך את המנהלים ואת המוסדות, גם בתי-הספר היסודיים, בתי-הספר לנערים עובדים וגם את גני הילדים, מן המרכז, היינו מירושלים באותן שאלות. אנחנו עושים זאת על ידי חוזרי הדרכה שאנו שולחים לבתי-הספר. לפני שנתיים יצא חוזר על החינוך החבדתי, ובימים אלה יוצא חוזר נוסף על החינוך החברתי בבתי-הספר הממלכתי-דתי. חוזר נוסף על נושא זה יצא בעוד חדש. במסגרת של שנת העשור הוצאנו חוזר מיוחד, מלבד זאת הוצאנו סדרה של "עלי עשור", ועוד חומר, על מנת שזה יתפוש מקום ואוי בשנה זו לפי שהחלט על ידי משרד החינוך באופן כולל, וכדי שהדבר ייעשה ברוח חמישתי של בית-הספר הממלכתי-דתי.

דבר נוסף וחוא, חיות וחשנה הזאת היא שנת שמיטה, נתנו הוראות מיוחדות לבתי-הספר איך ללמד ענייני שמיטה והדפסנו גם חוברת על עיקרי דיני שמיטה. כל זה כדי לספק למורים חומר על מנת שיוכלו לחרות, וגם כחכוונה רוחנית. גם בגן הילדים אנחנו מנסים לדאוג בשטח זה, אם כי בצורה פחות אינטנסיבית. הגנים קבלו חוזרים אחרים על מועדי השנה השונים. בשנה שעברה עשינו דבר מיוחד, לפי עצת המפקחות על הגנים הדתיים, המצאנו לכל גן כל שבוע דף שבועי אשר בו היה סיפור פרשת השבוע בסגנון וברמה המתאימה לגן-ילדים. נוסף על כך קטע קטן לדינים, מאותם דינים שעל הגננה לדעת ולקיים אותם. המצאנו זאת כדי להעמיד את הגננה על כך שעליה לשלב קיום דינים בתוך חיי הגן.

עבודה רבה הושקעה בכל הדבר הזה, ואנו מנסים לעודד את המורים, המנהלים והמפקחים לחשתתף בחיבור החמר הזה. הגענו לכך שהם עורכים לנו חמר, אנחנו מתקנים ועורכים אותו מחדש, כך שאין זכותו של האגף בלבד לגבי החמר הזה, אלא זוהי זכות רבים.

מר גולדשמידט: ועתה אני עובר למספר בעיות אחרות. ענין המורים. לפי המספרים שנתתי לכם קודם, אפשר לראות כי אין האספקה משיגה בשום פנים ואפן את הביקוש, ואנחנו יודעים שגם אם הפער הזה מתמלא על ידי חמר אשר בחלקו קבל לפחות הכשרה כללית בעברית טובה, היינו בוגרי ישיבות שקבלו אף הכשרה בסמינר ערב, הכוונה צריכה להיות - בוגרי סמינר בלי ותור כלשהו.

לשם כך אנחנו סבורים שיש צורך במספר פעולות שמטרתן תהיה להרחיב את כח הקליטה של הסמינרים. בירושלים, הסמינר למורים, וגברים ערכם מבחינת ההוראה גדול יותר, כי שנות השרות שלהם מרובות יותר, חוץ מזה בבתי-הספר ממלכתיים-דתיים בכחות הגבוהות איננו יכולים להתקיים בלי מכסה גדולה של מורים גברים, איננו יכול לקלוט מספר מספיק של תלמידים כי חסרם חדרי כתות. אותו דבר בסמינר אפרחה אשר איננו יכול לקלוט את התלמידות אשר באות.

אנחנו עושים עתה פעולה נמרצת כדי שישובי הפרוודור של ירושלים ישלחו אלינו תלמידים לסמינרים, יוכשרו ויעברו להורות בישוביהם. כיום המורים הבאים לשם מבחוץ מבקשים אחרי תקופה מסויימת העברה, וחילופים מתמידים אלה אינם תורמים לרמה טובה של לימודים. כוונתנו ליצור טיפוס של מורים מקומיים, כפי שזה נהוג בדנניה ובסקוטלנד, שהמורה הוא בן הכפר, ומשפחתו בכפר, ושם הוא ממשיך להיות. כוונתנו היתה לקלוט את התלמידים האלה בשני הסמינרים הקיימים בירושלים, אבל לפי מצב המבנים הארעיים בהם הם יושבים, אין בכחם לקלוט את התלמידים האלה. סמינר תלפיות סרב השנה לפתוח שתי כתות בית-ספר ופתח אחת בלבד, מתוך הטענה שאין להם אימה לשכן את התלמידות, כך ששאלת הרחבת הקליטה של מורים ומורות היא בעיה רצינית מאוד, ומעסיקה את המשרד לא מעט, ויש למצא לדבר זה ביטוי בתקציב המיתוח כדי שאפשר יהיה להרחיב את המסגרות.

אנחנו סבורים שיש להרחיב את מסגרות הקליטה של הסמינר בגבעת וושינגטון, שם ישנו סמינר של הקבוצה הדתי ומדרשות. כל הגבעה הזו הנמצאת ליד קבוצת יבנה היא עולם פדגוגי טהור. אנחנו מחמשים דרך כיצד לחקים עוד מוסד הדומה לסמינר ערב של ישיבת הדרום, במרכז הארץ ובצפון. התחלנו במו"ם עם מדרשה נעם. יש מקומות לזח, אבל הדבר דורש השקעות, כי יש לחקים אגפים לשכונן ולפנימיה.

בעיה שניה היא - חינוך החמשך. אמרתי לפני כ-4/4 מחתלמידים בכתות ז' ו-ח' לומדים בכתות חינוך קדם-מקצועיות. כאן אין לנו כלי קליטה בשביל הנוער הזה מן המופן, וישנן תכניות, כידוע לכם, ישנם בתי-ספר דו-שנתיים המתבססים בחלקם על בית-הספר היסודי הקדם-מקצועי. אבל התמונה כאן עדיין איננה ברורה. עלי לומר שאחוז הממשיכים אחרי גמר בית-הספר היסודי בחינוך הדתי-ממלכתי הוא האחוז הנורמלי המקובל, בין 70-75%. האחוז הארצי הוא 78%. כלומר, אותו חלק גם כאן רוצה להמשיך, אבל הכלים לקליטה אינם מן המופן.

אשר לבתי-הספר האיזוריים שעליהם דברתי קודם, ידועה לכם המדיניות הכללית של המשרד. מה ושם הדבר מהייב הקמת מבנים כדי שנוכל לחקים בתי-ספר איזוריים נוספים. הדחימה לקראת צורה זו של בתי-ספר נעשית אצלנו מכמה סיבות, בשל טיב החינוך, כי הכתות הן מודרניות. בשל הסכון בכוחות הוראה, רכוז הדרכה, והמקוה על אותם בתי-ספר שהוא הובח יותר נוח בגלל חיותו מרוכז. גם החשגחה על המורים היא במצב זה יותר יעילה.

מר גולדשמידט: הנושא הרביעי אותו אני רוצה להזכיר בפניכם הוא קצת יותר מורכב, אבל את הקוים הכלליים אפשר להבין על נקלה, וזוהי - ההתלבטות שלנו עם מערכת השעות של בית-הספר ממלכתי-דתי. בחוק חינוך ממלכתי תמצאו שני דברים אשר כדאי לזכור אותם בקשר לבעיה זו. האחד, אבחנה בין תכנית יסודית ותהכנית השלמה. תכנית השלמה היא עד 25% של התכנית שהשר קובע אותה. ועוד נאמר בחוק, שתכנית השלמה של בית-ספר ממלכתי-דתי צריכה לכלול לימודי תורה בכתב ובעל-פה, וצריך לכוון לאורח חיים דתי, לרבות אורח חיים דתי בין כתלי המוסד. המועצה לחינוך הדתי-ממלכתי מקדישה כרבע הזמן לענין הזה. התכנית כאן כוללת תלמוד, דינים אגדה, מלבד שעורי חנ"ך שהם ניתנים במידה שווה כאן כמו בחינוך הממלכתי. יוצא שהיות ומסגרת התקן הכללי הוא אחד, נאמר 27 שעות בכחות ז', ח', מזה משוריינות 5 שעות לתנ"ך, 7 שעות לתורה שבעל-פה, 4 שעות לאנגלית, לא פחות מ-3 שעות למתימטיקה, נשארות 8 שעות בהן צריך ללמד את יתר המקצועות. יוצא שהתמונה היא שפה לא נותנים שעורי ציור, זמורה, התעמלות, גיאוגרפיה, טבע וכו'. הקושי מתחיל בכתה ה', כי שם מתחילים להדגיש יותר את לימוד התורה שבעל-פה.

בית-הספר הדתי רואה את עצמו נאלץ לקיים את החוק בענין זה ולהקדיש את רבע הזמן לאותן מטרות שהחוק קובע בתכנית ההשלמה, התוצאה היא שאין לנו מרחב מחיה למקצועות הכלליים במסגרת מכסת השעות שנשארת בידנו. גם בענין זה אין הדאגה שמורה בלבי אני, אלא הנהלת המשרד יודעת על כך, אבל עדיין לא מצאו דרך לפתור בעיה זו. הפתרון למעשה היה כפי שעשו אותו עד תשי"ג, שבת-הספר הדתיים, בעיקר לבנים, קבלו מספר שעות נוסף בהתחשב עם כך שהם צריכים ללמד תורה. דבר זה בוטל החל מתשי"ד ולא הוחזר, ואנו מתלבטים. לו היינו מקבלים אפשרות של הוספת מספר שעות, לא היינו מציעים להגדיל את מספר השעות ללימודי קדש, אלא היינו מוסיפים אותם להתעמלות, טבע, אמנות וכו', מקצועות המקופחים כיום במסגרת שלנו.

המשרד מאפשר לנו השלמות בתלמוד בהיקף של 5 משרות בכל עונה. מזה אנחנו מחלקים כ-100 קורסים של שלש שעות בשבוע. לצערנו ההיקף התקציבי שלנו איננו מאפשר לנו את תיקון הבעיה הזו בשלמותה.

היו"ר ש. פרסיץ: אני רוצה להודות בשמנו למר גולדשמידט על הרצאתו המסודרת, המפורטת והברורה להפליא. אנו נגשים עתה לשורה שלמה של שאלות.

ר. צברי: מאז הוחלט על חוק חינוך ממלכתי עברו כמה שנים, ואני שמחה שוף שוף הגענו היום לשמיעת הרצאה על החינוך הממלכתי-דתי.

אני רוצה לדעת מהם היחסים שנוצרו, או הקיימים, בין האגף של החינוך הממלכתי-דתי לבין שאר חלקי החינוך בתחום המשרד עצמו?

נוסף על כך במה מתבטאים הקשרים, מחוץ למשרד באם ישנם, בין החינוך הממלכתי-דתי לבין החינוך הממלכתי? לאור דאגתי שאנחנו הולכים ויוצרים כאן שני סוגי אזרחים במדינה. דבריו האחרונים של מר גולדשמידט חיזקו את הנחתי, כי אי מתן שעות מספיקות של טבע, גיאוגרפיה, אמנות, מולדת וכו' לילדים במסגרת החינוך הממלכתי-דתי מביאים לכך שכאן מונעים מהילדים את מה שמשתדלים לעשות עבורם בחינוך הממלכתי, והוא הוצאת הילדים מהערים את החקלאות דרך החינוך החקלאי והקדם-חקלאי, ויתר המקצועות. אני רואה כי האחוז בבית-הספר הממלכתי-דתי הוא קטן מאשר בממלכתי.

מר גולדשמידט: האחוז הוא שווה בדיוק נמרץ.

אזי בתוך אחוז זה כדאי היה לראות
איך זה מתבטא לגבי ההליכה לבתי-ספר

ר. צברי:

חקלאיים?

בעקבות זה אני מעונינת לדעת אם
תנועת הנוער "בני-עקיבא" איננה קשורה לבית הספר?

מר גולדשמידט: התנועה איננה קשורה עם בית-הספר.

ר. צברי: מאחר וזה כך, הייתי רוצה לדעת אם אנשי
אגף החינוך הממלכתי-דתי אינם חושבים
על הצורך למצא יותר נקודות מגע בין הילדים הלומדים בבית-הספר
הממלכתי-דתי לבין הילדים הלומדים בבית-הספר הממלכתי?

הייתי רוצה לדעת מה מספר הבנות
במסגרת החינוך הקדם-מקצועי?

היו"ר ש. פרסיץ: מר גולדשמידט בדבריו אמר כי זה חצי
על חצי.

ר. צברי: מה מספר המורים המוסמכים, ומהי ההתקדמות
אשר חלה בהכשרתם?

מה מספר הנערים והנערות בסמינרים
ובמכינות הפדגוגיות, וכמה מהנערות הולכות להוראה?

אשר למורים מהעליה החדשה, עליהם קופר לנו
על ידי מר גולדשמידט, האם הם מקבלים הכשרה יסודית, ואיזה סוג
של הכשרה היא זו, והאם הם נקלטים?

בענין ההשתלמות וההסברה. האם ישנה
שיטתיות בהסברה הזו? כפי שאני רואה החמר הזה עוסק בעיקר בענינים
מחודדים, מה בענין בעיות חברתיות אשר גם ההורים וגם המורים צריכים
לדעת אותם. האם ישנה הדרכה והסברה בשטח זה? והאם ישנה תכנית
ומהי?

האם החינוך הממלכתי-דתי דאג לענין
ועדי ההורים בכל הישובים שם נמצאים בתי-הספר? אני רואה בזה
עורך וחשיבות רבה למען הצלחת הלימודים בבתי-הספר, ואני מעונינת
לדעת אם ישנה ועדי הורים, איפה הם ומה נעשה בהם?

בענין חינוך משלים, מועדונים, בתי-חלמיד
וכו', האם אפשר להשלים בהם את אותם מקצועות אשר מר גולדשמידט אמר
שנשארים עבורם רק 8 שעות בשבוע? ואולי אפשר כאן ליצור את האיחוד
הזה של הילדים מהחינוך הממלכתי-דתי והממלכתי, שיהיה זה מקום המפגש
בשביל הילדים.

מה מצב הבנינים של בתי-הספר?

ש. כפרי: ח"כ צברי שאלה שאלות רבות הנוגעות
למערכת החינוך הכללי. אין כאן מקורות
תקציביים מיוחדים היכולים לענות על כך. אותו צמצום נמרץ, יאמרו
ודאי שהוא רצוי וטוב, אבל איך לסדר את זה?

רציתי להעיר בקשר למעמד של בתי-הספר
הממלכתיים-דתיים בעיקר עקב הרמה הנמוכה של המורים, ובאותם
תנאים אובייקטיביים הניתנים לחינוך, בציוד וכו'. בתוך כל אלה
מר גולדשמידט דבר גם על האפשרויות המועטות יותר ללימוד ערכים
כמו טבע, אמנות, התעמלות, משום שלימודי תורה ומצוות גוזלים
יותר בתכנית הלימודים. אני יודעת שאותה בעיה קיימת גם בבתי-ספר
אחרים אשר שם לא זו הסיבה למעוט שעות אלה, אלא אינם המורים
ואינם הצרכים המיוחדים, אין פינות טבע וכו'. אם כי זה הודגש
כאן אני אינני רואה בזה צד מיוחד, אני מבקרת לא במעט בבתי-ספר
בישובי עולים ואני יודעת שזוהי בעיה כללית. אני תמהה

ש. כפריה: על כך שמר גולדשמידט בדו"ח המסודר והנאה שלו הדגיש את הצד הזה בעיקר, או משום שישנה דאגה של המשרד כולו ליתר הבעיות.

אם נראה את הדו"ח על השתלמות המורים, נווכח שהשתלמות נעשית בנושאים מיוחדים בו בזמן שהלימודים הכלליים צולעים במידה גדולה יותר. אני יודעת שהיה נסיון של עבודה משותפת, אולי הוא התחדש עתה, אבל בעבר הוא נכשל. אולי ישנה גם השתלמות כללית, אבל לנו לא נמסר על כך. אנחנו לפי המספר המדויק שקבלנו, יודעים כי מספר המורים הבלתי מוסמכים בחינוך הממלכתי-דתי הוא הרבה יותר גבוה מאשר בחינוך הממלכתי. כיצד אתם עומדים להעלות את הרמה הכללית של ההכשרה?

אשר למורים מקרב העליה החדשה, אם כי המדובר באנשים אשר זה מקרוב באו ארצה, בכל זאת אנחנו רואים שבוגרי המדרשות מקבלים במשך השנה מסען הגון של ידיעות, ובמידה שהם מצליחים, הרי הם מעלים את בתי-הספר בשטחים מסויימים עד שאפשר להכניס אותם לאותה מסגרת של מוסמכים. ישנה מזיגה, ישנו רצון טוב וגם ידיעה.

בזמן שאני עוברת על פני הישובים השייכים לתנועת המושבים, ואני מקבלת דו"חות על הביקורים הנעשים שם בקביעות על ידי הוועדה המיוחדת ליד המרכז החקלאי, אני רואה את החמונה אשר כמעט איננה משתנית. מנהל בית-הספר הוא בלתי מוסמך, המורה הוא בלתי מוסמך, רובם אמנם עולים, אבל משום שהם עולים חייבת גם להיות מציאות כזו שהם בלתי מוסמכים?

בקשר לבתי-ספר איזוריים. בשטח זה ישנו חישג עצום במורים, בכחות, בבניינים ובאיוד. אבל כל עוד רק חלק קטן מהישובים נכלל במסגרת בתי-ספר אלה, יש לציין את העובדה המעציבה הזו שכל הדמות של בתי-הספר הממלכתיים-דתיים ולא רק ביישובי עולים היא עגומה ביותר. בשבוע שעבר בקרנו במושבות, ואינו מקומות מאובלסים, כחות רבות תלמידים, וכל הדמות החיצונית עגומה כל כך. הילדים עצמם מעוררי תמלה. נכון כפי שצויין שמצבם הסוציאלי והכלכלי אולי קשה יותר, אבל זה דווקא מחייב יותר ויותר תשומת לב. זה מחייב יותר דאגה וניצול אותה טעם שהמדינה נוהגת באופן מקסימלי למלוי צרכיהם. אני אומרת דברים אלה, כי אינני רואה שהאחראים לחינוך הדתי עושים את המקסימום אשר היה יכול לקדם את החינוך. כי אנו נוכחים לדעת שטענה אחת בפי פולם. מדוע אצלם הרמה נמוכה יותר? מדוע אצלם מורים בלתי מוסמכים? לדעתי עיקר תשומת הלב צריכה להינתן בשטח זה. כי עם כל הדאגה לאורח חיינו הדתי של המורה ושל התלמידים, אנחנו צריכים להשקיע אנשים ולהכשירם לקראת חתים, ועל ידי חינוך מכוון לכיוון אחד בלבד לא נתקדם.

ח. מנור-מנור: לשאלת המורים הממלכתיים ביישובי העולים. ידוע לנו שישנם בתי-ספר אשר כפי שהזכירתי ח"כ כפריה, אפילו מנהל בית-הספר איננו מורה מוסמך. יכולנו להניח שהוא אדמיניסטרטור טוב, אבל הבעיה היא שהוא גם מלמד. נתקלתי בבית-ספר בו מפיץ מורים ישנה מורה אחת מוסמכת, ואלה באות בעיקר מהחוץ, חז מלמדות שנתיים ואחר כך עוזבות את המקום, יוצא שהתלמידים נמצאים תמיד במגע עם המורים הבלתי-מוסמכים. דובר כאן על הרצון להגיע לידי כך שיכשירו בני מקום להיות מורים מוסמכים. נשאלת השאלה, ילד הגומר 8 כחות על ידי מורים לא מוסמכים, לאיזה רמת השכלה הוא מגיע? מה עוד שידוע לנו שבמקומות אלה אין בתי-ספר תיכוניים מעולים, ואין מצבם של החורים מרשה לשלוח את התלמידים לבתי-ספר תיכוניים אחרים. איך, איפוא, ייעשה דבר זה באופן ממשי, איך נוכל להגיע לידי כך שהתלמידים אלה יוכלו להגיע לסמינרים?

ח. מגורי-כהן: לשאלת המשמרת השניה. אני יודע שזה קיימים בערים ולא בכפרים. מהו האחוז בקשר לזה בין בתי-ספר ממלכתיים דתיים?

תנאי דיוור. נתקלתי בבתי-ספר אשר הייתי רוצה שחברי הוועדה יבקרו בהם ויראו את המצב. בקרתי השבוע בנתניה וראיתי את ההבדל הגדול בין בית-ספר ממלכתי-דתי לבין בית-ספר ממלכתי-כללי. האחד בקרבת השני, כאן בנו כתות מפוארות, ולעומתו בבית-הספר ממלכתי-דתי מצטופפים 100 תלמידים בשלש כתות קטנטנות בחנאים ללא תאו. בכל חדר כזה חלון קטן בלבד, ותא אחד לנוחיות לכל 100 ילד. אני שואל האם ידועים דברים אלה למפקחים של בתי-הספר הממלכתיים-דתיים, ואם ידועים, איך נתנו לדבר רזה להתקיים במשך שלש שנים? אי אפשר שיהיו הברל ואפליה כאלה בין ילדים לילדים.

י. סמילנסקי: אני מצטרף לבקשה בקשר למתן מספרים נוספים בענין המורים המוסמכים והבלתי-מוסמכים.

היו"ר. ש. פרסיץ: קבלנו זאת מאת ד"ר אבידור בפרוטוקול מס. 25.

י. סמילנסקי: הענין הזה של מורים מוסמכים ובלתי-מוסמכים היא צרה שאיננה מיוחדת לחינוך הממלכתי-דתי דוקא, אלא שישנו כיום רתמוס של התקדמות בהשתכללות המורים. כדאי היה לשמוע על ההשוואה, ומה גורם לכך ששני הגורמים האלה אינם משתווים, מהם הגורמים אשר מעכבים דתמוס השתכללות דומה?

שאלתי בסעיף זה היא מנקודת תחזית כללית, מנין יהיה המלאי? עם כל הקושי שישנו, ודאי יש לכם מדיניות מסויימת איך להתגבר על הקושי הזה. מהו המלאי ממנו אתם שואבים על מנת למלא בתי-ספר במורים מוסמכים, ביחוד גברים? בבתי-הספר הממלכתיים הרגילים ישנה באפן בולט נטיה שיהיו בו יותר ויותר מורות במקום מורים. עד הכתות הבינוניות זוהי עובדה מובהקת. אתם אינכם נוטים לקבל דבר זה בגזירה ומנסים להעמיד כנגדה משהו אחר. מהם הצעדים בקשר עם זה, וכיצד אתם עומדים לפתור שאלה זו אשר היא בעניינכם קשה יותר לפתרון מאשר בפתרון שמנסה לחפש החינוך הממלכתי?

בשאלתי זו אני חומק בין שאלות אשר נשאלו ביחס לרמת הלימודים. השאלה של רמת הלימודים נוגעת ללימודים בכלל, ואיננה נוגעת ללימודים הספציפיים של החינוך הממלכתי-דתי. היינו, חשבון ועוד מקצועות כאלה. האם אתם נוהגים לעשות כאן מבחנים להדגמה כדי לראות מה המצב, ולחפש כיצד לפתור בעיות אלה, בעיקר לאור זה שאתם סובלים מחסור זמן מספיק להוראת מקצועות אלה, וזה גורם הרסני בפני עצמו, מה עוד אם נזכור שכאן רוב המורים למקצועות אלה הם בלתי מוסמכים, כי ללימודי הקדש ישנם מורים בעלי הכשרה הרבה יותר טובה מאשר בהשוואה למקצועות אלה, כי משאבי המורים למקצועות הקדש הם משיבות, וחזקה על בחור ישיבה שידע להורות במקצועות אלה. כיצד, איפוא, אתם אומרים להתגבר על הענין הזה של רמת לימודים אשר יילך ויכביד כאשר הילד יגיע לבית-ספר היכון ומשם לחינוך גבוה. איך אתם עומדים לפתור את הקושי הזה שהוא קושי מהותי? מהן התכניות או האפשרויות לפתורנו?

ואם מדובר במערכת השעות המכבידה על מחן מקצועות אלה, אני רוצה לעזור את ענין החינוך הקדם-מקצועי אשר בולע יותר שעות לחלק זה של החינוך וזה שוב על חשבון מקצועות אחרים. יוצא שאם נסתכל על הילדים האלה כעל אזרחי המדינה, אלה הלומדים ברשת של החינוך הדתי מקופחים בכמה שטחים לעומת ילדים אחרים הנהנים ממה שהחינוך החופשי נותן להם.

י. סמילנסקי:
אשר לשאלה הנוגעת למקומו של האגף במשרד ובמחוזות. נשאלת השאלה כיצד הדבר הזה מבוצע? מה משרד החינוך והתרבות כשלמות קובע בענין האגף של החינוך הדתי? במה הוא נשאל, במה איננו נשאל? במה יכול לפסוק הלכה, במה אין זכותו לפסוק הלכה? ואיך זה הולך בפירמדה המתרחבת אל המחוזות, איך זה מתפתח? האם כל זה נעשה במקביל או נעזרים זה בזה, וכיצד יכול הצד האחד להינות מפירות האחר? בהרבה שטחים ישנן בעיות דומות. האם יש שתי קבוצות אנשים המתבטאים באותן בעיות או נעזרים בהתגברותם על ידי מגע משותף וכו'?

הייתי מבקש לדעת על תנועת בית-הספר אשר עבר במשך השנים האחרונות מזום לזום. אני זוכר בתחילה, כאשר הענין הזה נבוא, היו חילוקי דעות לאיך ספור על ענין הרישום והמעבר מבית-ספר לבית-ספר. איך זה נעשה לאחר שנתבצעו הדברים והפכו להיות תחילתה של מסורת?

סעיף אחר בסדרה נוגע ליחס של אגף החינוך-הדתי לחינוך הממלכתי. האם יש ביניכם קשרים מתודיים? כאן בודאי ישנן שאלות שאתם בהם מתלבטים כולכם כאחד. האם ישנה כאן היעזרות הדדית, מחשבה ותמיכה?

ועתה הייתי רוצה לשמוע אם אפשר לזרוע יתר אור על שאלה אחרת הנוגעת למשהו יותר עקרוני. קבלנו את החוברת על השמיטה. עברתי על זה והתגנבה שאלה שאיננה סטטיסטית אלא יותר עקרונית, ואם הזמן ירשה אולי אפשר יהיה לעזור לי להבין את הדבר הזה.

בעמוד 2 של הסטנסיל שקבלנו ישנו פרק "הבטחת הארץ לאבות", וכאן קבוצות המטרות. יוצא שבלימוד נושא זה עלינו להחזיר בלב התלמידים את ההכרה כפי שהיא כתובה בסעיף 3 האומר - "במקרה של עזיבת בריית ה' אנו עלולים לחוב חובת גלות, כפי שכבר נתנסינו בדורות הקודמים." היינו, במידה שאנחנו עוזבים את בריית ה', או לפי סעיף 4 ענין של קיום מצוות, כל מה שאנחנו מקימים עכשו עלול ליהרס. דבר זה צריך להחזיר בלב התלמידים את ההכרה שכל אלה שאינם כלולים בתוך המסגרת של עושי הדבר הזה, הם יביאו לידי הרס. האם אינכם חושבים שפה ישנה נטיעה של הכרה שאלה שאינם משתייכים לחוגים "שלנו" הם עושים מעשה אשר עלול להביא חורבן הארץ? זה אומר לנטוע הכרה ברורה כזו בלב התלמידים. כיצד, איפוא, יביטו התלמידים היושבים בבית-ספר זה על בני היושבים בבית-ספר אחר?

אני בא לחוברת שניה המדברת על שמיטה, בה מדובר על הדברים ששנת השמיטה תובעת. אין זורעים, אין זומרים, אין קוצרים, אין בוצרים, אין חורשים. ועם זאת כתוב בעמוד 25 כי הדורשים בענין זה הגיעו למסקנות שונות "אימתי בעצם חלה שנה השביעית", ובאותו עמוד כתוב - "המנין שאנחנו נוהגים לפיו מבוסס על מסורת שהיתה בידי הגאונים, אשר בה החזיקו גם אנשי ארץ ישראל, אבל סוף סוף יש בה וגם את הספק הזה צרפו כשבאו להפקיע קדושת שביעית על ידי מכירת הקרקעות לגוי בשנה הזאת." זאת אומרת, הדבר הזה הוא בספק.

אחר-כך בעמוד 33 כתוב - "על כן גם בשמיטה הזאת (חשי"ט), כמו בשמיטות הקודמות, הדבר שקול והמנהגים נוטים לכאן ולכאן". יש מפרשים ענין שמיטה לכאן ויש המפרשים אחרת.

חוברת זו כולה מוקדשת לעניני שמיטה כאחת המצוות החשובות, וזה שייך לסעיף של "בריית ה'", וכל זה תלוי בספק. איך זה, איפוא, מחייב, ובאיזו מידה, מה חובה ומה לא חובה? אני חסיד של השיטה הזו שהיא שיטה יחסית ולא אבסולוטית, אבל זה מתנגש בענין השני. ועם זאת הצד השני אשר נחשב לגורם ההרסני בהתפתחות המדינה ויכול להביא שנית לגלות על ידי התנהגותו, כל זה מתהווה למטען של פרדוקסים שאינם פשוטים ביותר. הייתי מעונין לשמוע איך אתם מתגברים על כך? לו אני הייתי מחנך לא הייתי נמצא לגבי זה במצב קל, ולא הייתי יודע בדיוק מה עלי לעשות.

היו"ר ש. פרסיץ:

עלי לומר כי על כמה מהשאלות קבלנו חשובה מתוך הסקירה הכללית של משרד החינוך, וחלק מהם קבוע בחוק. לשאול מהו היחס בין אגף החינוך הדתי לבין משרד החינוך זה כאילו לשאול מהו היחס בין החינוך הממלכתי למשרד החינוך. כי החוק קובע, ושתי הזרועות האלה הן היינו הן במשרד. אפשר היה לשאול מהן משאלותיו של אגף החינוך הדתי בשורה של דברים אשר מר גולדשמידט העמיד בפנינו כבעיות מצד אחד, ומצד שני הן גם הודגשו בסקירה של משרד החינוך, אולי מתוך אספקטים אחרים.

אינני חפצה לשאול... שאלה עיקרית ועקרונית באשר לחינוך הדתי והחינוך הממלכתי לא דתי, כפי שהעמיד אותה ח"כ סמילנסקי, כי סוף סוף שאלות אלה אינן חדשות, ופתרונות שלמים לא נמצאו לבעיות האלה עד היום, ואינני מניחה שיימצאו על נקלה בעתיד. בכל דור ודור היו אצלנו אנשים אשר קיימו מצוות והיו כאלה שלא קיימו מצוות, וברור שאותם אנשים שהיו דבקים בתורת ה' ואו את העיקר בזה, וחשבו שיכפרו בכך על אלה המערערים כאילו על יסודות התורה, כפי שהיו מקובלים באותם הימים. אבל לא על זה אדבר, כי לא פוורום זה ניישב את הדברים האלה.

אותי מעניין צד אחד, אני חפצה לומר שאני נפגעת קשה כאשר אני מבקרת בבתי-ספר דתיים, אני נפגעת מחסר ההנהלה. חסר האדמיניסטרציה המתאימה, חסר נקיון וכו'. אני נפגעת גם על ידי כך שבבתי-ספר אלה יותר מורים בלתי מוסמכים מבכל מקום אחר להוראת אותם מקצועות שיכולים לשוות גם לאדם דתי את היתרונות של אדם לא דתי. הם לוקים בבתי-ספר אלה, וקשה לי לשאת זאת.

אם מדברים על התכנית ומערכת השעות, על כך היו לנו וכוחים חמורים מאד בשעה שעבדנו את חוק חינוך ממלכתי, וענין ההשלמות שהכנסנו, פותח אפשרויות שונות, ונדמה לי שזה לא מנוצל באפן המתאים. בחוק נאמר שגיאוגפיה, אמנות, ציור, התעמלות וכל המקצועות האלה תלולים בכמה בתי-ספר, הם חלקה היסודי של התכנית שאין לותר עליהם, לעומת זאת הגברת לימודי קדש זה דבר שאותם האנשים המעוניינים בכך מוכרחים לראות אותם מבחינת השלמה, ולעזור למשרד החינוך לעשות את הדבר הזה. זו היתה גישתנו אז, וזו גישתנו כיום. אני חושבת שאם הולכים בדרך אחרת זה לרעת החינוך, וצריך יפה לשקול ולראות איך לשנות את הדברים האלה לטובה.

אשר להשתלמות המורים, פה מופנית טענתי בראש וראשונה למשרד החינוך וגם לאגף החינוך. כי משרד החינוך חייב לדאוג לכך שהשתלמות המורים הבלתי מוסמכים תלך בד בבד עם השתלמות המורים האחרים, ואותם מאמצים הנעשים פה צריכים להיעשות גם שם. אם אינם נעשים, אין זה מפני שאין נכונות לעשות זאת, אלא אני חפצה לשמוע מהם הגורמים בגללם הדברים האלה אינם נעשים. מה מונע את עשית הדבר הזה? האם הדבר האישי, חסר היכולת לפטר את האנשים כי אין מורים אחרים, או ישנה סיבה אחרת, ומה לאשורה?

ענין הבניינים. בשתי השנים האחרונות שופר בהרבה מצב בנייני בתי-הספר. וזאת אמר לנו מר אינא כאשר היה סגן שר החינוך, וזאת אומר גם מר עמיאסף הסגן הנוכחי. יחר על כן בקרנו וראינו את הבניינים האלה. יש לנו ירושה גדולה של כתות מאותם הימים, כ-800 כתות הזועקות לשמים משום חנאי הדיור האיומים. זאת צריך לתקן. אנחנו בקרנו במקום אחד ששמו יבנה, חזרתי משם שבורת לב. מיד, עוד לפני שפניתי למר שריד ולד"ר אבידור, פניתי למר גולדשמידט בענין. בנין חדש אשר הוקם לפני שנתיים כיום הוא חרובה מלוכלכת פרוצה ושבורה. הדבר הזה איננו תלוי אם כן באפליה, אלא במנהל, בהנהלה ובפקוח. ובדברים אלה בקשתי עזרתו ותשובתו של מר גולדשמידט ביתו שאת ועוז. כי לפעמים משרד החינוך עמוס ולא יכול להקדיש זמנו לדברים האלה. אבל אין בזה משום אפליה.

היו"ר ש. פרסיץ: אשר למורים בלתי מוסמכים. שמעתי שמורים אלה שלא היו מוסמכים, בבתי-ספר ממלכתיים, 60% מהם עברו את הבחינות. מה המצב פה? האם אתם חושבים שאלה הלכו לבחינות בלי כל לחץ צבורי? לא ולא. אני לכן שואלת מה פה צולע בענין זה, ואם צריך לעזור, הבה נעזור. צריך לתקן את הדברים האלה, כי כל עוד לא יהיה לנו בית-ספר אחד במדינת-ישראל אשר יהודי דתי ולא דתי יוכלו לשלוח אליו את ילדיהם מתוך ידיעה ברורה שהילדים יקבלו שם את נכסי צאן הברזל של האומה, יהיה לנו שני בתי-ספר, ואני חפצה שאלה יהיו שווים ויאים ומכובדים במעמדם.

הייתי חפצה לקבל תשובה על כך.

פ. זוארץ: לשאלת המבנים - דובר כאן לא מעט על שאלה זו. השאלה איננה חדשה. בזמנו מסר מר אונא בכנסת על תכניות לשיפור המצב, לצערי לא נשחנה הרבה מאז. מזמן לזמן אנחנו שומעים על הפליות פה ושם של בית-הספר הממלכתי-דתי (לא שמענו אף פעם על הפליה בכוון הפוך). המבנים גרועים, התנאים ירודים, משמרת שניה בממדים גדולים יותר. השאלה היא האם למשרד יש תכנית לחסל באופן מוחלט את אי השוויון הזה פעם אחת ולתמיד?

בהתחשב עם העובדה המצערת שמספר המורים הבלתי-מוסמכים בבית-הספר הממלכתי-דתי גדול באופן יחסי, יש לשאול, מה בדעת המשרד לעשות בכדי להבטיח מקומות לכל אלה שירצו להכנס לסמינרים להוראה. האם ייפתחו חדשים? האם יורחבו הקיימים? שמענו כאן על חוסר אפשרות כיום לקבל תלמידים חדשים מחוסר חדר פה וחדר שם. האם תכוון תשומת הלב הדרושה לכך?

בהמשך לשאלה הקודמת. אלפים יסיימו השנה כחות ח', האם יהיו מקומות לקליטת תלמידים אלה, במיוחד החלק הבא מישובי העולים? 1340 לומדים בכחות ח' הקדם-מקצועיות וחקלאיות, האם יהיו להם מקומות קליטה?

"חינוך משלים", האם קיימים מועדונים בכל המקומות שיש צורך בכך בעיקר בישובים החדשים שתלמידיהם זקוקים באמת לחינוך משלים, והאם המדריכים העובדים במועדונים אלה הם מוכשרים לכך מבחינת החומר הניתן במועדונים אלה שיהיה באמת "משלים" לאותה הרוח השוררת בבית-הספר, בכדי למנוע קוץ ברוח התלמיד בין החינוך שהוא מקבל בבית-הספר לזה שהוא מקבל במועדון?

אי אפשר להשלים עם העובדה שמצב אחד המשרד מאשר תכנית לבית-הספר הממלכתי-דתי המחייבת את המורים, ומאידך לא לתת את השעות המספיקות לכך לדעתי, רק הוספת שעות יכולה להציל את המצב. האם ישנן כוונות לכך?

האם אין המשרד סבור שיש צורך בהגדלת מספר המפקחים בבתי-הספר בהתחשב עם העובדה שחבר המורים, ובמיוחד הצעירים והחדשים שבהם זקוקים יותר להדרכה ולייעוץ, מה שרוב המקומות אין המנהל יכול לעזור מכמה בחינות. המפקחים עמוסים מדי ומספר בתי-הספר שעליהם לבקר הוא, לדעתי, גדול ואין להם זמן לשבת לעתים תכופות עם המורים לשמוע מה בפיהם על בעיות פדגוגיות המיוחדות בתנאי קבוץ הגלויות אצלנו.

הוראת התלמוד. יש לי הרושם שהתקציב הזעום שהוקדש לזה בא רק כדי לסבר את האוזן. אם המשרד בא לידי ההכרה הצודקת שמקצוע זה יש להרכישו לתלמידים, עליו לתת את האפשרות לכך על ידי הרחבת מספר בתי-הספר שבו ינתן מקצוע זה ולהגדיל את התקציב בצורה המתקבלת על הדעת.

היו"ר ש. פרסיץ: מאחר ולא נותר זמן למתן שאלות, ואנו מעוניינים לשמוע אותך, אנו נמשיך בנושא זה ביום ג' הבא, ונקדיש ישיבה למתן תשובה.

אני רוצה שירשם בפרוטוקול כי קיים
חינוך דו-זרמי. יש זרם ממלכתי-דתי

ר. הקטיץ:

וזרם מוכר.

אני לא יכולה לרשום את זה ואפילו לקבל
את הבקשה לרשום זאת בפרוטוקול, כי לפי
החוק קיים במדינה חינוך ממלכתי וחינוך ממלכתי-דתי. יש גם

היו"ר ש. פרסיץ:

חינוך עצמאי מוכר.

(הישיבה ננעלה בשעה 13.15)